

evite trecerea țării prin foc și sabie, s-a retras, pregătindu-se să organizeze rezistență împotriva turcilor în regiunea muntoasă a Olteniei. Tudor n-a fost judecat, ci *asasinat*, ca urmare a incapacității de care a dat dovadă Al. Ipsilanti în întreaga campanie eteristă în Principate. Departe de noi gândul de a contesta nobilele sentimente ale lui Al. Ipsilanti, dragostea sa profundă de patrie, pentru care și-a jertfit averea și viața. Dar, din păcate, omul și faptele n-au fost la înălțimea gândurilor, ceea ce a generat greșeli, din care, poate, cea mai tragică este aceea a asasinării lui Tudor Vladimirescu.

În concluzie, autorul afirmă că perioada 1789—1822 se remarcă printr-o dezvoltare vădită economică a poporului grec, pe cînd pentru celelalte popoare s-a remarcat prin stagnare economică sau chiar regres, în urma faptului că Serbia a fost ruinată de răscoală, Bulgaria de acțiunile cîrjailor, iar Principatele Române de războiul ruso-turc din 1806—1812. În aceste condiții, ideile Revoluției franceze, «această influență străină a avut ca rezultat apariția conștiinței naționale» (p. 178) la aceste popoare. Or, dezvoltarea acestor idei naționale făcea imposibilă formarea unui stat supranațional, visul lui Rhigas, al lui Pazvantoglu, C. Ipsilanti și Selim al III-lea.

Într-adevăr, în istoria frămîntată a popoarelor din sud-estul Europei, perioada anilor 1789—1822 a fost marcată prin răscoale, lupte feudale interne, războaie (ruso-austro-turc 1788—1791 și ruso-turc 1806—1812), care au cuprins arii întinse, atrăgînd în orbita lor, direct sau indirect, toate popoarele din Balcani. S-au adăugat apoi epidemii de ciumă, epizootii, cutremure etc. Și cu toate acestea, nu se poate vorbi de o perioadă de stagnare sau de regres economic la nici unul dintre aceste popoare. Deși datele de care dispunem sînt sărace, ele, toate, converg în a sublinia repeziunea cu care orașele sau ținuturile ce au suferit pustiiri, s-au refăcut și s-au dezvoltat. Or, tocmai dezvoltarea economică a înlesnit apariția conștiinței naționale, influența externă avînd un rol secundar.

Ceea ce mai surprinde în lucrarea lui N. Botzaris este ignorarea rolului politicii marilor puteri europene în desfășurarea evenimentelor din Balcani. Unica referință, și aceasta inexactă, se rezumă la faptul că Constantin Ipsilanti n-a reușit să înfăptuiască planul creării unei armate în Țara Românească din cauza opoziției Rusiei față de acest proiect. Se știe că Rusia l-a sfătuit pe C. Ipsilanti să creeze o armată capabilă de a apăra țara de incursiunile pustiitoare ale lui Pazvantoglu.

Se cuvine să subliniem faptul că autorul respinge teoriile acelor istorici care explicau nivelul diferit al popoarelor balcanice prin faptul că unul sau altul dintre ele n-ar fi fost «capabile», n-ar fi posedat «aptitudini naturale» pentru a atinge un anumit nivel de dezvoltare (p. 4). Dar în tratarea problemelor el nu reușește să se debaraseze de balastul vechilor lucrări și viziunea sa balcanică asupra pregătirii revoluției grecești nu se ridică deasupra lor.

Ultima parte a cărții cuprinde indicii de persoane și lista bibliografiei folosite de autor. Cartea este îngrijit tipărită, aerat, hîrtie mată, groasă, cu abundență de pagini de gardă albe.

AL. VIANU

Renaissance und Humanismus in Mittel-und Osteuropa. Eine Sammlung von Materialien besorgt von Johannes Irmischer, vol. I—II, Berlin, Akademie Verlag, 1962, IX+395 p.; VII+327 p. (Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin).

Cultura popoarelor Europei centrale și răsăritene în epoca Renașterii și a Reformei constituie una dintre preocupările de seamă ale istoriografiei contemporane. Intensitatea acestei preocupări și necesitatea de a confrunta rezultatele obținute de cercetarea istorică și filologică s-au reflectat în lucrările conferinței cu tema *Renaștere și Umanism în Europa Centrală și Răsăriteană*, care a avut loc la Wittenberg, în R.D.G., cu participarea celor mai eminenți specialiști din țările socialiste. Materialele conferinței au fost publicate de Academia Germană de Științe, în două volume (contribuțiile românești figurînd în primul volum), din care vom prezenta cîteva date noi privitoare la cultura popoarelor Europei centrale și răsăritene, la receptarea influențelor umaniste și la creația originală de tip umanist, în această perioadă de puternică înflorire culturală.

Un interes deosebit îl prezintă mănunchiul de studii consacrate problemei Renașterii și a Umanismului în Polonia. Cîteva dintre aspectele fundamentale ale istoriei culturii polone în veacurile XV—XVII își găsesc o amplă tratare în paginile volumului al II-lea al culegerii amintite.